

بررسی ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

محسن اسماعیلی*

کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی خزر محمود آباد، مازندران، ایران (نویسنده اصلی و مسئول مکاتبات)

چکیده

مطالعه حاضر، ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را مورد مطالعه قرار داده است. در مسیر پاسخ به سؤالات و حصول اهداف پژوهش؛ نمونه‌ای مرکب از ۱۳۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، از طریق نمونه‌گیری به روش حذف سیستماتیک، برای دوره زمانی پنج ساله (از ابتدای سال ۱۳۹۱ تا پایان سال ۱۳۹۵) بعنوان نمونه آماری انتخاب و آزمون‌های آماری لازم بر داده‌های مستخرج از صورت‌های آنان صورت گرفت. یافته‌ها، بیان داشت که میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی؛ رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری، واحد حسابرسی داخلی.

۱- مقدمه

رقابت، محوری‌ترین مفهوم نظریه اقتصاد است که در نظریه‌های اقتصاد از واژه رقابت به عنوان ساختار و سازمان ویژه‌ای از بازار یاد می‌شود. اقتصاددانان کلاسیک معتقدند که بهترین مکانیسم هماهنگی و تخصیص منابع، بازار رقابتی است. از دیدگاه اقتصاددان کلاسیک، خریداران و فروشندگان، قیمت‌پذیرند و با اقدامات خود قادر به تأثیرگذاری بر قیمت نمی‌باشند و به عنوان تخصیص‌دهنده منابع یک اثر مهم بر جای می‌گذارد که موجب نزدیکی قیمت‌های بازار به قیمت‌های طبیعی (قیمت‌های رقابتی) می‌شود. رقابت در طی زمان با دو مرحله مواجه است اول اینکه رقابت در هر بخش باعث برابری قیمت‌های بازار با هزینه‌های تولید می‌شود و بین بخش‌های مختلف ساختار هزینه‌ها را شکل می‌دهد که در آخر نرخ سود در تمامی بخش‌ها یکسان هستند و مرکز ثقل نظام (قیمت طبیعی) گردد (خداداد کاشی، ۱۳۸۸). از طرفی؛ وجود اطلاعات مالی با دقت؛ شفاف و قابل مقایسه، یکی از ارکان مهم پاسخ‌گویی و تصمیم‌گیری‌های آگاهانه بوده و در رشد و توسعه اقتصادی اثرگذار است. اگرچه اطلاعات مالی از منابع مختلف قابل استخراج است اما در حال حاضر صورت‌های مالی هسته اولیه منابع اطلاعات مالی را تشکیل می‌دهد. از آنجا که تهیه این صورت‌ها، نشانگر نحوه اداره واحد تجاری، استفاده از منابع و غیره توسط مدیریت می‌باشد، آنان بدنبال افزایش دقت تهیه این‌گونه صورت‌ها هستند تا بتوانند عملکرد خود را بهبود بخشند. می‌توان بیان داشت که دقت گزارشگری مالی از نیازها و خواسته‌های اطلاعاتی استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی سرچشمه می‌گیرد. هدف اصلی دقت در گزارشگری مالی، بیان آثار اقتصادی رویدادها و عملیات مالی بر وضعیت و عملکرد واحد تجاری برای کمک به اشخاص برون‌سازمانی برای اتخاذ تصمیم‌های مالی در ارتباط با واحد تجاری است. بر اساس نظر هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی آمریکا، گزارشگری مالی نه تنها شامل صورت‌های مالی، بلکه در برگیرنده ابزارها یا روش‌های اطلاع‌رسانی است و این ابزارها بصورت مستقیم و غیر مستقیم با اطلاعاتی ارتباط دارد که از طریق حسابداری ارائه می‌شوند. یعنی اطلاعاتی درباره منابع شرکت، دارایی‌ها، بدهی‌ها، سود و غیره است. با در نظر گرفتن دقت گزارشگری مالی به عنوان فرآیندی که مشارکت‌کنندگان مختلفی در هر مرحله از آن وجود دارد، بطور معمول از آن اطلاعات به‌همراه سایر اطلاعات برای انجام یک قضاوت یا یک تصمیم استفاده می‌کند. بنابراین واضح است که هدف اولیه اطلاعات در بازارهای سرمایه این است از قضاوت‌ها و تصمیمات خاصی پشتیبانی کند. لذا کیفیت اطلاعات در گزارشگری مالی در درجه اول به دلیل این دیدگاه که اطلاعات با کیفیت بالا به قضاوت‌ها و تصمیمات با کیفیت‌تری منجر می‌شود، مورد توجه است. بدین معنا که کیفی اطلاعات در فرآیند گزارشگری مالی با کیفیت، نسبت به اطلاعات با کیفیت پایین، سودمندی بیشتری در تصمیم دارد (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۴). هدف پژوهش حاضر، بررسی ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد.

بیان مسأله

شومپتر^۱ (۱۹۴۴) نشان داد پیشرفت اقتصادی حتی در غیاب رقابت به مفهوم نئوکلاسیکی نیز به صورت دائم و مستمر صورت می‌پذیرد. پیشرفت کاملاً به رقابت مرتبط است و در ذات ساز و کار سرمایه‌داری قرار دارد که این خود به نوبه‌ی خود صورتی از تغییر اقتصادی است و هرگز ایستا نبوده و نخواهد بود. رقابت در درون خود نیروی محرک و پیش برنده‌ای به نام ابداع و نوآوری دارد. از طرف دیگر؛ سرمایه‌گذاری یکی از عوامل مهم توسعه در قرن حاضر است (میرکیو^۲، ۲۰۰۹). ضروری است بدانیم که در شرایط نبود شفافیت کامل در کیفیت اطلاعات در فرآیند گزارشگری مالی، مدیران انگیزه دارند برای حفظ شغل خود، بخشی از زیان‌ها را پنهان کنند. این فرآیند؛ یعنی افشا نکردن زیان‌های واقعی، تا زمان حضور مدیر در شرکت ادامه می‌یابد. پس از ترک شرکت توسط مدیر، حجم عظیمی از زیان‌های افشا نشده وارد بازار شده، به سقوط قیمت سهام منجر می‌شود. علاوه بر این، در یک محیط گزارشگری غیر شفاف، سرمایه‌گذاران قادر به شناسایی و کشف پروژه‌های زیان ده شرکت نیستند. ناتوانی سرمایه‌گذاران در تمایز بین پروژه‌های سودده و زیان‌ده در مراحل اولیه آن‌ها باعث می‌شود که پروژه‌های زیان

1 Schumpeter

2 Mirciw

ده ادامه یابد و با گذر زمان زیان‌دهی آن‌ها افزایش یابد. بازده منفی این نوع پروژه‌ها در طول زمان در داخل شرکت انباشت می‌شود و هنگامی که اطلاعات مربوط به آن‌ها افشا می‌شود، قیمت سهام به شدت کاهش پیدا خواهد کرد. از این رو مدیران و سرمایه‌گذاران با نوعی عدم اطمینان نسبت به اطلاعات حسابداری رو به رو هستند که این عدم اطمینان می‌تواند تأثیراتی بر روی تصمیمات استفاده‌کنندگان و در نتیجه قیمت سهام داشته باشد (هاتن و همکاران^۳، ۲۰۰۹). حسابرسی داخلی نقشی اساسی در حوزه مدیریت ریسک ایفا می‌کند. مدیریت سازمان مسئول تعیین ریسک‌های درونی و بیرونی است، اما حسابرسان داخلی در تعیین ریسک‌های بالقوه، ارزیابی ریسک‌ها و تعیین نقاط ریسک‌پذیر سازمان به مدیریت کمک می‌کنند. همچنین در زمینه اثر معیارهای واکنش به ریسک‌ها، کنترل‌های کلیدی و اینکه آیا ریسک‌های سازمان به حدی قابل قبول کاهش یافته اند یا خیر، اظهارنظری بی‌طرفانه و مستقل ارائه می‌کنند. اگر چه اطلاعات از منابع مختلف قابل استخراج است اما در حال حاضر صورت‌های مالی، هسته اصلی منابع اطلاعات مالی را تشکیل می‌دهند، بنابراین باید از کیفیت مطلوبی برخوردار باشد. تهیه صورت‌های مالی بر اساس استانداردهای حسابداری به عنوان ضوابط معتبر، تضمین کیفیت مطلوب صورت‌های مالی است. روح حاکم در تدوین استانداردهای حسابداری ایجاد الزاماتی در جهت ارائه شفاف نتایج عملکرد واحدهای اقتصادی در قالب اطلاعات مالی است. اجرای حسابرسی علاوه بر افزایش اعتماد پذیری و اطمینان نسبت به اعداد و ارقام مندرج در صورت‌های مالی به عنوان معیار ارزیابی عملکرد مدیریت^۴ و یکی از عوامل کنترل و نظارتی محسوب می‌گردد. حسابرسان با ایفای نقش نظارت‌گری و اعتباردهی به صورت‌های مالی^۵، افزایش پویایی و کارایی بازار سرمایه را نیز موجب می‌شوند. لازمه افزایش پویایی و کارایی بازار سرمایه تجهیز سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران مالی به اطلاعات کامل، صحیح و معتبر است. مهمترین ابزار آگاهی در این بازار، صورت‌های مالی به همراه گزارش‌های حسابرسی است که بدون هزینه در اختیار استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی قرار داده می‌شود. بدین ترتیب با اتکای بر اطلاعات معتبر و قابل اتکا مبتنی بر یافته‌های حسابرسان مستقل، بی‌طرف و ذی‌صلاح، تصمیمات مناسب اتخاذ و منافع موجود به شکل بهینه و مطلوب به سود آورترین فعالیت‌ها تخصیص داده می‌شود (الویت و همکاران^۶، ۲۰۱۰).

بر این اساس، بررسی ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی، اهمیت و ضرورت خود را بیش از پیش نشان می‌دهد.

مرور ادبیات و سوابق مربوطه

مطالعات داخلی

* فیضی لنگرودی (۱۳۹۵) به بررسی تأثیر ضعف سیستم کنترل‌های داخلی و وجود واحد حسابرسی داخلی بر کیفیت اطلاعات حسابداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، بیانگر این مطلب بود که ضعف سیستم کنترل داخلی، دارای تأثیر منفی و معنادار و وجود واحد حسابرسی داخلی، دارای تأثیر مثبت و معنادار بر کیفیت اطلاعات حسابداری بوده است.

* صادقی (۱۳۹۵) به بررسی رابطه معاملات با اشخاص وابسته و مالکیت کنترلی با کیفیت گزارشگری مالی پرداخت. نتایج این تحقیق نشان داد که بین معاملات با اشخاص وابسته و مالکیت کنترلی با کیفیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد. در این پژوهش از معیار کیفیت اقلام تعهدی برای سنجش کیفیت گزارشگری مالی استفاده شد. نتایج حاکی از آن بود که معاملات با اشخاص وابسته بر کیفیت اقلام تعهدی رابطه منفی دارد و همچنین مالکیت کنترلی (مالکان بیش از ۵۰٪) با کیفیت اقلام تعهدی رابطه معنادار مثبت دارد.

* حاجیه‌ها و محمد حسین نژاد (۱۳۹۴) به بررسی عوامل تأثیرگذار بر نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی پرداختند. تجزیه و تحلیل‌های رگرسیون ترکیبی پژوهش مذکور نشان داد که بین لگاریتم قیمت سهام در تعداد سهام، نسبت موجودی کالا به

³ Hutton et al

⁴ Management Performance

⁵ Financial Statement

⁶ Elloit et al

جمع کل دارایی و زیان با نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و تسعیر نرخ ارز، رشد درآمد، ارزش بازار بر ارزش دفتری، نمره زد آئتمن و جمع کل بدهی بر دارایی رابطه ای با نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی ندارد.

*عبیری (۱۳۹۴) به مطالعه رابطه حق الزحمه حسابرسی با حسابرسی اولیه پرداخت. نتایج نشان داد که بین تغییر حسابرسی (حسابرس جدیدالورود) و حق الزحمه‌های حسابرسی ارتباط معنی‌داری وجود دارد و باتوجه به اینکه متغیر فوق در مدل مثبت می‌باشد، نشان دهنده وجود ارتباط مستقیم بین تغییر حسابرسی و دستمزد دریافت شده از مشتریان می‌باشد و هر میزان صاحبکار بزرگتر باشد و موسسه حسابرسی نیز بزرگتر باشد، حق الزحمه‌های حسابرسی نیز بالاتر خواهد بود.

*طوروسیان (۱۳۹۴) به بررسی تأثیر رقابت بازار محصول بر ساختار سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. طور کلی نتایج تخمین‌ها نشان داد که بین ساختار سرمایه شرکت‌ها در صنایع مختلف و نیز بین رقابت بازار محصول شرکت‌ها در بین صنایع مختلف، تفاوت معناداری وجود دارد، که در نتیجه رابطه بین رقابت بازار محصول و ساختار سرمایه بررسی شد که نشان داد بین رقابت بازار محصول و ساختار سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، یک رابطه درجه دو وجود دارد. علاوه بر این، یافته‌های مربوط به هر یک از صنایع نشان داد که تأثیر رقابت بازار محصول بر ساختار سرمایه در صنایع مختلف متفاوت است.

*عبدل‌نژاد (۱۳۹۴) به بررسی رقابت در بازار محصول و مدیریت سود پرداخت. نتایج بررسی‌ها نشان داد که دستکاری فعالیت‌های واقعی با استفاده از دو معیار سطوح غیرعادی جریان نقد عملیاتی و هزینه‌های غیرعادی تولید، دارای ارتباطی مستقیم و معنادار با رقابت در صنعت است و با هزینه‌های اختیاری غیرعادی، ارتباطی معنادار با رقابت در صنعت ندارد. این در حالی است که رقابت در صنعت، مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی را افزایش می‌دهد.

*مهرعلی (۱۳۹۴) به بررسی تأثیر ساختار مالکیت بر رابطه بین رقابت در بازار محصول و پاداش‌های مبتنی بر عملکرد در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. نتایج تحقیق نشان داد که بین رقابت در بازار محصول و پاداش مدیران رابطه معناداری وجود ندارد و نوع ساختار مالکیت نیز تأثیری بر رابطه رقابت در بازار و پاداش مدیران ندارد.

*قهرمانیان و قهرمانیان (۱۳۹۳) به بررسی رقابت‌پذیری و نوآوری در فرآیند خصوصی‌سازی با تاکید بر صنعت بیمه پرداختند. در نهایت، این نتیجه حاصل شد صنعت بیمه‌ای که در دوره کوتاه‌مدت در سایه رقابت و خلاقیت نه تنها به سرعت رشد نموده بلکه توانمندتر از بخش دولتی جوابگوی نیازهای متعدد صنایع عظیم و مولد بوده است و دارای قدرت نوآوری در سایه کارآفرینان در دل اقتصاد رقابتی به شمار می‌آید.

*قنواتی (۱۳۹۳) به بررسی رابطه رقابت در بازار محصول با کیفیت افشا و کیفیت سود شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. نتایج فرضیه‌های اول و دوم پژوهش بیانگر آن بود که بین رقابت بالفعل و کیفیت افشا رابطه منفی و معناداری وجود دارد در حالی که رابطه بین رقابت بالقوه و کیفیت افشا، مثبت و معنادار می‌باشد. به بیان دیگر، سطح کیفیت افشا با توجه به وضعیت دو بعد رقابت تعیین می‌شود؛ بدین معنا که چنانچه در یک صنعت، رقابت بالقوه قوی‌تر از رقابت بالفعل باشد، شرکت‌ها مجبور به افشای اطلاعات خود با رعایت قابلیت اتکا و به موقع بودن می‌شوند. در حالی که اگر رقابت بالفعل در سطح صنایع مورد بررسی قوی‌تر از رقابت بالقوه آنان باشد، شرکت‌ها چندان ضرورتی نسبت به افشای اطلاعات قابل اتکا و به هنگام احساس نمی‌کنند و طبیعتاً تمایل به افزایش سطح کیفیت افشا در آنان پایین است. همچنین، نتایج فرضیه‌های سوم تا دهم پژوهش نشان داد که رقابت بالفعل در کل رابطه معناداری با کیفیت سود ندارد؛ اما رقابت بالقوه رابطه مثبت و معناداری با کیفیت سود صنایع مورد بررسی دارد. به بیان دیگر، در شرایط رقابتی ناشی از تهدید ورود رقبای جدید به بازار، شرکت‌های حاضر در بازار مجبور به گزارش سود با کیفیت‌تر از طریق کاهش در مدیریت سود (اعم از دستکاری در اقلام تعهدی و فعالیت‌های واقعی)، می‌شوند که این موضوع باعث افزایش قابلیت پیش‌بینی سود خواهد شود. با این حال، این کاهش انگیزه در مدیریت سود به معنای عدم وجود دستکاری در سود نیست، بلکه شرکت‌های حاضر در چنین صنایعی همان حداقل دستکاری در سود را در جهت هموارسازی بیشتر سود انجام می‌دهند تا با از بین بردن نوسانات آن، محتوای اطلاعاتی سود را درباره ی جریان‌های نقدی آتی بهبود بخشند.

*سپاسی و کاظم پور (۱۳۹۳) به بررسی رابطه بین وجود کمیته حسابرسی و واحد حسابرسی داخلی با هموارسازی سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار پرداختند. نتایج پژوهش مذکور نشان داد که بین وجود کمیته حسابرسی و حسابرس داخلی با هموارسازی سود رابطه معکوس و معناداری وجود دارد و می‌توان با مستقر کردن کمیته حسابرسی و واحد حسابرسی داخلی، هموارسازی سود را کاهش داد از سوی دیگر نتایج حاکی از آن بود که بین تعداد اعضای کمیته حسابرسی و هموارسازی سود رابطه معناداری وجود ندارد.

*زرزئاد و همکاران (۱۳۹۱) به تحلیل اثرات رقابت‌پذیری در صنعت بیمه در ایران پرداختند. نتایج نشان داد، افزایش سطح رقابت‌پذیری در صنعت بیمه موجب بهبود سودآوری و کاهش تمرکز در دوره‌های بعدی شده است و بهبود عملکرد در طی دوره موجب توسعه عملکرد و بهبود ساختار به میزان ۱/۷۰ واحد شده است.

*شهیکی تاش (۱۳۹۰) به بررسی رابطه رقابت، کارایی و سیاست رقابتی (مطالعه موردی صنایع ایران) پرداخت. یافته‌های این مطالعه موید آن بود که صنایع تولید مواد پلاستیکی، صنایع تولید کود شیمیایی، صنایع تولید آجر، صنایع تولید مالتا و ماء‌الشعیر به ترتیب با دارا بودن شاخص لرنر ۰/۶۸۳، ۰/۶۸۱، ۰/۵۶، ۰/۵۵، ۰/۴۵ بالاترین قدرت انحصاری در صنایع کشور را داشته‌اند و توانسته‌اند شکاف معنی‌دار بین قیمت و هزینه نهایی بوجود آورند. همچنین نتایج این تحقیق نشان داد که صنایع انحصاری در ایران دارای ناکارایی فنی، مانع ورود بالا، شدت تمرکز بالا بوده و هزینه رفاهی قابل توجهی به جامعه تحمیل نموده‌اند.

*کشاوری قهرمانلو (۱۳۸۹) به تحلیل و اندازه‌گیری شاخص رقابت‌پذیری اقتصاد ایران در سال ۲۰۰۹-۲۰۰۸ پرداخت. محقق به این نتیجه رسید که اقتصاد ایران در مقایسه با کشورهای توسعه یافته و حتی بیشتر کشورهای در حال توسعه از رتبه رقابتی ضعیفی برخوردار است.

مطالعات خارجی

*تسای و همکاران^۷ (۲۰۱۶) به بررسی رابطه رقابت در بازار محصول و مدیریت سود پرداختند. آنان دریافتند که با بهبود ساختار رقابتی بازار، میزان مدیریت سود از طریق دستکاری ارقام واقعی کاهش می‌یابد.

*لیفنگ^۸ (۲۰۱۶) به بررسی رابطه میان رقابت در بازار محصول، هزینه‌های تحقیق و توسعه و بازده سهام پرداختند. آنان دریافتند که بین رقابت در بازار محصول، هزینه‌های تحقیق و توسعه و بازده سهام، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

*جانکیرامان و رادهاکریشنا^۹ (۲۰۱۵) به بررسی تأثیر کیفیت حاکمیت شرکتی و رقابت در بازار محصول بر خطای پیش‌بینی سود توسط مدیریت پرداختند. آنان دریافتند که بهبود کیفیت حاکمیت شرکتی و رقابت در بازار محصول، میزان خطای پیش‌بینی سود توسط مدیریت، بصورت معناداری کاهش می‌یابد.

*هاین و همکاران^{۱۰} (۲۰۱۵) به بررسی تأثیر رقابت در بازار محصول و میزان نوآوری پرداختند. آنان دریافتند در شرایط بروز مزیت‌های رقابتی، میزان نوآوری شرکت‌ها نیز بصورت معناداری افزایش می‌یابد.

*این‌مو و همکاران^{۱۱} (۲۰۱۵) به بررسی رابطه میان رقابت در بازار محصول و دقت پیش‌بینی سود پرداختند. آنان دریافتند با بهبود رقابت در بازار محصول، دقت پیش‌بینی سود توسط مدیران واحدهای تجاری بهبود می‌یابد.

*نازاینا^{۱۲} (۲۰۱۵) به بررسی تأثیر سیستم کنترل داخلی بر کیفیت اطلاعات حسابداری پرداخت. وی دریافت با استقرار سیستم سیستم کنترل داخلی، کیفیت اطلاعات حسابداری، بصورت معناداری بهبود می‌یابد.

⁷ Tesai et al

⁸ Lifang

⁹ Janakiraman & Radhakrishnan

¹⁰ Hayn et al

¹¹ In_Mu et al

¹² Nazina

*دیمیتریوس و همکاران^{۱۳} (۲۰۱۴) به بررسی تأثیر محافظه‌کاری حسابداری بر کیفیت اطلاعات حسابداری و ریسک سقوط قیمت سهام پرداختند. آنان دریافتند که اعمال حسابداری محافظه‌کارانه از طریق عدم ارائه واقعیات در انعکاس به موقع درآمدها و هزینه‌ها، موجب کاهش کیفیت اطلاعات حسابداری شده و ریسک سقوط قیمت سهام را افزایش می‌دهد.

*هاتن و همکاران^{۱۴} (۲۰۰۹) در پژوهشی رابطه بین عدم شفافیت گزارشگری مالی و ریسک سقوط قیمت سهام را بررسی کردند. آن‌ها با استفاده از مدیریت سود به عنوان معیار عدم شفافیت اطلاعات مالی، به این نتیجه رسیدند که عدم شفافیت اطلاعات مالی با افشای اطلاعات کم‌تر در ارتباط است. به علاوه شرکت‌هایی که دارای صورت‌های مالی غیر شفاف هستند، بیش‌تر در معرض ریسک سقوط قیمت سهام قرار می‌گیرند.

فرضیه‌های تحقیق

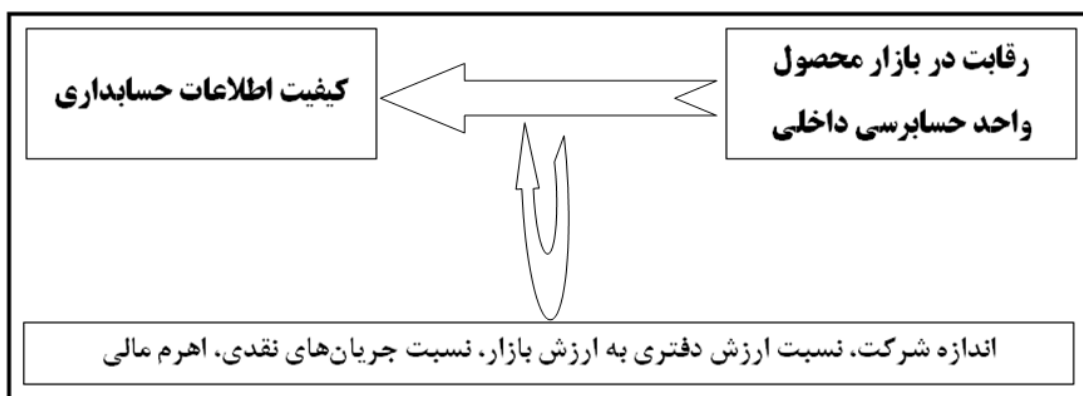
فرضیه اول: بین رقابت در بازار محصول و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین واحد حسابرسی داخلی و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه معناداری وجود دارد.

مدل پژوهش

مدل مفهومی پژوهش بصورت نگاره (۱) نشان داده شده است.

نگاره (۱): مدل مفهومی پژوهش

مدل رگرسیونی فرضیه‌های طرح شده بصورت زیر است.

$$AIQ_{it} = \beta_0 + \beta_1 PMC_{it} + \beta_2 IAU + \beta_3 SIZE_{it} + \beta_4 BM + \beta_5 CFO_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در رابطه فوق:

AIQ: کیفیت اطلاعات حسابداری،

PMC: رقابت در بازار محصول،

IAU: واحد حسابرسی داخلی،

SIZE: اندازه شرکت،

BM: نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار،

CFO: نسبت جریان‌های نقدی،

LEV: اهرم مالی می‌باشد.

متغیرهای پژوهش

رقابت در بازار محصول

شاخص لرنر برابر است با قیمت محصولات شرکت منهای هزینه‌های نهایی تولید. این شاخص به صورت مستقیم نشان دهنده ویژگی قدرت بازار، یعنی توانایی شرکت برای منظور کردن قیمتی بیشتر از هزینه نهایی است. چالش پیش روی استفاده از

¹³ Dimitrios et al

¹⁴ Hutten et al

شاخص لرنر در پژوهش‌های تجربی این است که هزینه‌های نهایی قابل مشاهده نیستند. بنابراین، معمولاً پژوهشگران شاخص لرنر را به وسیله حاشیه قیمت هزینه تخمین می‌زنند. شاخص لرنر از رابطه زیر قابل محاسبه است:

$$LI = (Sale - Cogs - SG \& A) / Sale$$

که در معادله بالا:

LI، نشان دهنده شاخص لرنر؛ Sale، نشان دهنده فروش؛ Cogs، نشان دهنده بهای تمام شده کالای فروش رفته و SG & A، نشان دهنده هزینه‌های عمومی، اداری و فروش است. اگر چه شاخص لرنر برای تعیین قدرت بازار محصول شرکت مورد استفاده قرار گرفته است، اما این معیار، عوامل مختص شرکت نظیر تأثیر قدرت قیمت گذاری بازار محصول را از عوامل سطح صنعت تفکیک نمی‌کند. از این رو، جهت سنجش رقابت در بازار محصول از شاخص لرنر تعدیل شده بشرح رابطه زیر استفاده می‌گردد:

$$LI_{IA} = LI_i - \sum_{t=1}^i \omega_i LI_i$$

که در رابطه مذکور:

LI IA نشان دهنده شاخص لرنر تعدیل شده بر مبنای صنعت،

LI i: شاخص لرنر شرکت i و

ω i: نشان دهنده نسبت فروش شرکت i به کل فروش صنعت است.

کیفیت اطلاعات حسابداری

در پژوهش حاضر، کیفیت اطلاعات حسابداری بعنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شد و برای اندازه‌گیری آن طبق رابطه زیر از مدل فرانسیس و همکاران (۲۰۰۶) استفاده می‌شود.

$$TCA_{i,t} = b_0 + b_1 CF_{i,t-1} + b_2 CF_{i,t} + b_3 CF_{i,t+1} + b_4 DREV_{i,t} + b_5 PPE_{i,t} + e_0$$

که در رابطه فوق:

TCA_{it}: جمع اقلام تعهدی جاری،

CF_{it-1}: جریان‌های نقدی،

CF_{it}: جریان‌های نقدی،

C_{it+1}: جریان‌های نقدی سال قبل،

ΔREV_{it}: تغییر در درآمد فروش و

PPE_{it}: ارزش ناخالص (بهای تمام شده) اموال، ماشین آلات و تجهیزات می‌باشد.

جمع اقلام تعهدی جاری (TCA) از رابطه زیر بدست می‌آید.

$$TCA_{i,t} = DCA_{i,t} - DCL_{i,t} - DCASH_{i,t} + DSTDEBT_{i,t}$$

ΔCA_{it}: تغییر در دارایی‌های جاری،

ΔCL_{it}: تغییر در بدهی‌های جاری،

ΔCASH_{it}: تغییر در موجودی نقد و

ΔSTDEBT_{it}: تغییر در تسهیلات مالی دریافتی کوتاه مدت می‌باشد.

جریان‌های نقدی (CF_{i,t}) نیز از رابطه (۳) به دست می‌آید.

$$CF_{i,t} = NIBE_{i,t} - TCA_{i,t} + DEPN_{i,t}$$

NIBE_{it}: سود خالص قبل از اقلام غیرمترقبه،

TCA_{it}: جمع اقلام تعهدی جاری و

DEPN_{it}: هزینه‌های استهلاک می‌باشد.

بر اساس روابط مذکور، باقیمانده خاص شرکت (E_{it}) مبنای کیفیت اطلاعات حسابداری خواهد بود.

$$AIQ = \frac{1}{e^2}$$

واحد حسابرسی داخلی

متغیر واحد حسابرسی داخلی بصورت یک متغیر مصنوعی تعریف می‌گردد. بدین صورت که اگر شرکت دارای واحد حسابرسی داخلی باشد، امتیاز یک و در غیر این صورت، امتیاز صفر برای هر سال در نظر گرفته خواهد شد.

اندازه شرکت

اندازه شرکت عبارت است از لگاریتم مجموع دارایی‌های شرکت در پایان سال.

نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار

نسبت مذکور از تقسیم ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام بر روی ارزش بازار آنها بدست خواهد آمد. بعبارت دیگر:

$$B/M = \frac{\text{ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام}}{\text{ارزش بازار حقوق صاحبان سهام}}$$

نسبت جریان‌های نقدی

مبلغ مربوط به متغیر مذکور، از طریق مراجعه به صورت جریان وجوه نقد قابل استخراج است و از رابطه زیر قابل محاسبه است.

$$CFO = \frac{\text{جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی}}{\text{کل دارایی‌ها}}$$

اهرم مالی

اهرم مالی از تقسیم کل بدهی‌های یک شرکت بر کل دارایی‌هایش بدست می‌آید.

روش شناسی تحقیق

این پژوهش از نظر ماهیت و روش، توصیفی و از نظر هدف، پژوهشی کاربردی بوده و از آنجایی که در پژوهش حاضر، وضعیت موجود متغیرها با استفاده از جمع آوری اطلاعات، از طریق اطلاعات گذشته مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است، در ردیف مطالعات توصیفی - همبستگی گنجانده می‌شود.

روش گردآوری داده‌ها

*دسته اول اطلاعات، مربوط به ادبیات پژوهش می‌باشد که به روش کتابخانه‌ای و با مراجعه به سایت‌ها، متون و مطالعات مربوط انجام شده است.

*دسته دوم اطلاعات، داده‌های مربوط به تحقیق می‌باشند که با توجه به پس رویدادی بودن، به روش کتابخانه‌ای بوده و با مراجعه به سایت کودال و سایت‌های بورسی، اطلاعات مورد نیاز جمع آوری خواهد شد.

روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

*استفاده از روش‌های آمار توصیفی نظیر میانگین، واریانس و چارک جهت توصیف وضعیت عمومی توزیع داده‌های پژوهش.
*استفاده از آزمون‌های آماری رگرسیون خطی چند متغیره، دوربین - واتسون، اف لیمر، هاسمن، اف فیشر، ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده.

جامعه آماری، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

جامعه آماری در این پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از ابتدای سال ۱۳۹۱ تا پایان سال ۱۳۹۵ به مدت پنج سال خواهد بود. زیرا، اطلاعات این شرکت‌ها به صورت بانک‌های اطلاعاتی بر روی لوح‌های فشرده برای استفاده کنندگان وجود داشته و توسط نهاد‌های مسئول، مورد واکاوی، نظارت و بررسی قرار می‌گیرند. بدین خاطر، حساسیت و تمرکز ویژه‌ای بر اطلاعات و صورت‌های مالی این شرکت‌ها وجود دارد. برای دستیابی به نتایج قابل اتکا، شرکت‌هایی که پس از سال

۱۳۹۱ وارد بورس شده یا در طی دوره پژوهش از بورس خارج شده‌اند در جامعه آماری قرار نگرفتند. افزون بر این، برای حصول به نمونه آماری مطلوب از روش حذف سیستماتیک استفاده می‌شود. لذا، جامعه آماری با استفاده از شرایط و محدودیت‌های زیر تعدیل خواهد شد:

- ۱- شرکت‌های نمونه در طی این دوره پنج ساله عضویت خود را در بورس اوراق بهادار حفظ کرده باشند.
 - ۲- شرکت‌های نمونه دارای سال مالی منتهی به پایان ۲۹ اسفند باشند (به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه).
 - ۳- داده‌های متغیرهای پژوهش برای شرکت‌های مورد نظر قابل دسترس باشد.
 - ۴- شرکت‌ها در طول دوره بررسی، تغییر سال مالی نداشته باشند.
 - ۵- شرکت‌ها جزء بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی، شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری و هلدینگ و لیزینگ نباشد، زیرا نحوه گزارشگری مالی و ماهیت درآمدها و هزینه‌ها در آنها متفاوت است.
- * بر اساس نمونه‌گیری فوق؛ تعداد ۱۳۳ شرکت بعنوان نمونه آماری انتخاب گردید.

یافته‌های پژوهش

بررسی آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در نگاره زیر نشان داده شده است.

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در دوره مورد بررسی

متغیر	میانگین	میانه	پیشینه	کمینه	انحراف معیار	مشاهدات
نسبت جریان های نقدی عملیاتی	۰.۲۱۶	۰.۱۵۱	۱۰.۷۵۹	-۰.۷۸۷	۰.۶۵۷	۶۶۵
واحد حسابرسی داخلی	۰.۲۶۲	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۴۴۰	۶۶۵
رقابت در بازار محصول	۰.۴۵۴	۰.۴۰۹	۰.۸۹۰	۰.۳۰۲	۰.۱۳۶	۶۶۵
کیفیت اطلاعات حسابداری	۰.۰۹۳	۰.۰۶۵	۰.۳۵۸	۰.۰۰۱	۰.۰۸۳	۶۶۵
فرصت های سودآوری	۱.۸۸۶	۱.۷۰۰	۱۰.۵۸۴	۱.۱۳۰	۰.۷۲۴	۶۶۵
اهرم مالی	۰.۶۳۴	۰.۶۷۰	۰.۹۹۸	۰.۰۲۵	۰.۲۲۱	۶۶۵
اندازه شرکت	۱۳.۸۳۱	۱۳.۶۶۴	۱۹.۰۰۹	۹.۵۸۳	۱.۵۳۴	۶۶۵

آزمون نرمال بودن توزیع آماری جملات خطای فرضیه‌های پژوهش

پیش فرض آنکه آزمون‌های آماری، نتایج صحیحی را تبیین نمایند، کسب اطمینان از نرمال بودن توزیع آماری جملات خطای فرضیه‌های پژوهش ضروری می‌باشد. بدین منظور، برای بررسی نرمال بودن توزیع آماری جملات خطای فرضیه پژوهش از آزمون جارک - برا در محیط نرم افزاری ایویوز استفاده شده است. توزیع آماری آزمون مذکور بصورت زیر است:

توزیع آماری جملات خطای فرضیه‌های پژوهش دارای توزیع نرمال است: H_0

توزیع آماری جملات خطای فرضیه‌های پژوهش دارای توزیع نرمال نیست: H_1

نتایج آزمون مذکور در نگاره زیر ارائه شده است.

نتایج آزمون نرمال بودن توزیع آماری جملات خطای فرضیه پژوهش

نام متغیر	نماد	آماره جارک برا	احتمال آماره جارک برا
جملات خطا	RESIDUAL	۳۹۷,۲۲۰	۰,۰۷۰

به لحاظ آنکه احتمال آماره جارک - برا برای توزیع آماری جملات خطای فرضیه پژوهش، بیشتر از سطح خطای ۵٪ است، فرض H_0 تأیید شده و نرمال بودن توزیع آماری آن را تأیید می‌نماید.

بررسی پایایی متغیرهای پژوهش

بدین منظور، از آزمون لوین؛ لین و چو استفاده شده و نتایج آزمون مذکور در نگاره زیر نشان داده شده است. توزیع آماری آزمون مذکور بصورت زیر است:

داده‌های متغیرها پایا نیستند: H_0

داده‌های متغیرها پایا هستند: H_1

آزمون پایایی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	نماد	آزمون لوین؛ لین و چو	
		آماره آزمون	احتمال آماره آزمون
کیفیت اطلاعات حسابداری	AIQ	-۳۱,۲۲۵	۰,۰۰۰۰
رقابت در بازار محصول	PMC	-۵۶,۵۶۳	۰,۰۰۰۰
واحد حسابرسی داخلی	IAU	-۵۰,۲۳۶	۰,۰۰۰۰
اندازه شرکت	SIZE	-۵۷,۱۵۲	۰,۰۰۰۰
مسببت ارزش دفتری به ارزش بازار	BM	-۲۱,۵۲۶	۰,۰۰۰۰
نسبت جریان‌های نقدی عملیاتی	CFO	-۳۹,۶۴۹	۰,۰۰۰۰
اهرم مالی	LEV	-۹۸,۱۹۳	۰,۰۰۰۰

بر اساس نتایج بدست آمده، این نتیجه حاصل شد که متغیرهای پژوهش در دوره بررسی، پایا بوده‌اند. زیرا احتمال آماره آزمون لوین، لین و چو در تمامی متغیرها، کمتر از سطح خطای ۵٪ بوده است.

بررسی نبود همخطی میان متغیرهای مستقل و کنترلی

نتایج بررسی نبود همخطی میان متغیرهای پژوهش در نگاره زیر نشان داده شده است.

نتایج بررسی همخطی میان متغیرهای مستقل و کنترلی پژوهش

متغیرهای مستقل و کنترلی		آماره‌های همخطی	
نام متغیر	نماد	تولرانس	عامل تورم واریانس (VIF)
رقابت در بازار محصول	PMC	۰,۴۰۶	۲,۴۵۸
واحد حسابرسی داخلی	IAU	۰,۴۱۱	۲,۴۲۸
اندازه شرکت	SIZE	۰,۴۳۷	۲,۲۸۷
مسببت ارزش دفتری به ارزش بازار	BM	۰,۴۸۳	۲,۰۶۹
نسبت جریان‌های نقدی عملیاتی	CFO	۰,۴۴۱	۲,۲۶۴
اهرم مالی	LEV	۰,۴۶۲	۲,۱۶۴

با توجه به آنکه مقدار تولرانس در همه متغیرها، بیشتر از ۰/۲ بوده و مقدار عامل تورم واریانس کمتر از پنج می‌باشد، لذا می‌توان نتیجه گرفت که میان متغیرهای پژوهش، همخطی وجود ندارد.

آزمون واریانس ناهمسانی

در پژوهش حاضر، برای تشخیص واریانس ناهمسانی از آزمون وایت^{۱۵} استفاده شده و نتایج در نگاره زیر بیان شده است. توزیع آماری آزمون مذکور بصورت زیر است:

همسانی واریانس: H_0

ناهمسانی واریانس: H_1

¹⁵ White Test

بررسی واریانس ناهمسانی متغیرهای پژوهش

نام آزمون	فرضیه	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
وایت	کلیه فرضیه‌ها	۴,۰۰۸	(۳,۴۲۵)	۰,۰۵۶۳

نتایج به دست آمده حاکی از آن است مقدار احتمال آزمون مذکور، بیشتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا حاکی از همسانی واریانس بوده و ملاحظه شد که مشکل ناهمسانی واریانس وجود ندارد.

آزمون اف لیمر و هاسمن

در مرحله نخست، با استفاده از آزمون اف لیمر، به انتخاب الگوی داده‌های تلفیقی در برابر داده‌های تابلویی پرداخته شده است. فرض‌های مربوط به این آزمون بصورت زیر تبیین می‌گردند:

H_0 : پذیرش داده‌های تلفیقی

H_1 : پذیرش داده‌های تابلویی

نتیجه آزمون مذکور در نگاره زیر نشان داده شده است.

بررسی نتایج آزمون اف لیمر

نام آزمون	فرضیه	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
چاو	کلیه فرضیه‌ها	۱۲,۴۲۴	(۱۲۲,۴۸۵)	۰,۰۰۰۰

بر طبق داده‌های نگاره فوق، مقدار احتمال آماره آزمون اف لیمر، کمتر از سطح خطای ۵٪ از این رو به منظور انتخاب الگوی اثرات ثابت در برابر الگوی تصادفی، جهت انجام رگرسیون داده‌های ترکیبی، از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. فرض‌های مربوط به این آزمون بصورت زیر تبیین می‌گردند:

H_0 : استفاده از روش اثرات تصادفی

H_1 : استفاده از روش اثرات ثابت

نتیجه آزمون مذکور در نگاره زیر نشان داده شده است.

بررسی نتایج آزمون هاسمن

نام آزمون	فرضیه	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
هاسمن	کلیه فرضیه‌ها	۳۷,۰۲۴	۷	۰,۰۰۰۰

همانگونه که مشخص است، مقدار احتمال آماره آزمون هاسمن کمتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد. لذا استفاده از الگوی ثابت در برابر الگوی اثرات تصادفی در فرضیه‌های پژوهش تأیید می‌گردد.

آزمون فرضیه‌های پژوهش

مدل رگرسیونی اثرات ثابت فرضیه‌های مذکور در نگاره زیر نشان داده شده است.

مدل رگرسیونی اثرات ثابت فرضیه‌های پژوهش

متغیرها	آماره‌ها	نماد	ضرایب رگرسیونی	مقدار آماره تی	احتمال آماره تی
رقابت در بازار محصول		PMC	-۹,۸۹۰	-۰,۳۷۲	۰,۷۰۹۴
واحد حسابرسی داخلی		IAU	۸,۰۴۷	۲,۵۲۴	۰,۰۱۱۹
اندازه شرکت		SIZE	۲,۸۴۳	۴,۳۶۴	۰,۰۰۰۰
مسببت ارزش دفتری به ارزش بازار		BM	۹,۰۷۸	۱,۳۳۲	۰,۱۸۳۳
نسبت جریان‌های نقدی عملیاتی		CFO	۵,۴۵۱	۱۹,۷۵۸	۰,۰۰۰۰
اهرم مالی		LEV	۱۰,۶۸۹	۴,۲۷۴	۰,۰۰۰۰

ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	دوربین واتسون	آماره اف	احتمال آماره اف
۰,۴۶۹	۰,۴۵۱	۱,۹۸۵	۲۱,۰۰۵	۰,۰۰۰۰

نتایج حاصل از نگاره فوق، بیان کننده مطالب زیر می‌باشد:

* بین رقابت در بازار محصول و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. زیرا اولاً علامت ضریب رگرسیونی متغیر مربوطه (۸,۰۴۷)، مثبت و ثانیاً مقدار احتمال آماره تی آن (۰,۰۱۱۹)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است. لذا فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌گردد.

* بین واحد حسابرسی داخلی و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. زیرا اولاً علامت ضریب رگرسیونی متغیر مربوطه (۲,۸۴۳)، مثبت و ثانیاً مقدار احتمال آماره تی آن (۰,۰۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است. لذا فرضیه دوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌گردد.

* بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده مدل، حدود ۴۵٪ تغییرات متغیر وابسته، ضمن توجه به تأثیر متغیرهای کنترلی، توسط تغییرات متغیرهای توضیحی که در مدل مذکور پیش بینی شده بود، قابل توضیح است.

* برای بررسی خود همبستگی میان متغیرهای پژوهش از آزمون دوربین - واتسون استفاده شده است که چون مقدار آن (۱,۹۸۵) در بازه بهینه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، بیان کننده این مطلب است که همبستگی بین واریانس جملات خطا دارای تأثیر گذاری جدی نبوده؛ دارای استقلال بوده و فرض وجود خودهمبستگی میان متغیرها، رد می‌گردد.

* به منظور بررسی معنادار بودن مدل، از آزمون اف استفاده شد و چون احتمال آماره آزمون مذکور (۰,۰۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد، معنادار بودن رگرسیونی برآزش شده تأیید می‌گردد؛ بعبارت دیگر؛ کلیت رگرسیون بصورت خطی، قابل اعتماد است.

بحث و نتیجه‌گیری

بحث و نتیجه‌گیری حاصل از آزمون فرضیه اول پژوهش

فرضیه اول پژوهش حاضر به شرح زیر تشریح می‌گردد.

بین رقابت در بازار محصول و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه معناداری وجود دارد.

فرض‌های آماری فرضیه مذکور بشرح زیر تبیین می‌گردد:

H_0 : بین رقابت در بازار محصول و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه معناداری وجود ندارد.

H_1 : بین رقابت در بازار محصول و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه معناداری وجود دارد.

در این مسیر پس از انجام آزمون فروض کلاسیک با استفاده از روش‌های آزمون‌های وایت، چاو هاسمن؛ ضمن تأیید عدم وجود واریانس ناهمسانی، از روش داده‌های تابلویی با استفاده از روش استفاده از اثرات ثابت استفاده شد که نتایج حاصله، تأکید بر این مطلب داشت که بین رقابت در بازار محصول و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این تأثیر، با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده (۰,۴۵) متوسط و با توجه احتمال آماره تی (۰,۰۱۱۹) کاملاً معنادار می‌باشد که یافته‌های مذکور در انطباق با فرضیه اول بوده و حاکی از تأیید آن دارد.

بحث و نتیجه‌گیری حاصل از آزمون فرضیه دوم پژوهش

فرضیه دوم پژوهش حاضر به شرح زیر تشریح می‌گردد.

بین واحد حسابرسی داخلی و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه معناداری وجود دارد.

فرض‌های آماری فرضیه مذکور بشرح زیر تبیین می‌گردد:

H_0 : بین واحد حسابرسی داخلی و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه معناداری وجود ندارد.

H_1 : بین واحد حسابرسی داخلی و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه معناداری وجود دارد.

در این مسیر پس از انجام آزمون فروض کلاسیک با استفاده از آزمون‌های وایت، چاو هاسمن؛ ضمن تایید عدم وجود واریانس ناهمسانی، از روش داده‌های تابلویی با استفاده از روش استفاده از اثرات ثابت استفاده شد که نتایج حاصله، تاکید بر این مطلب داشت که بین واحد حسابرسی داخلی و کیفیت اطلاعات حسابداری، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این تأثیر، با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده (۰.۴۵٪) متوسط و با توجه احتمال آماره تی (۰,۰۰۰۰) کاملاً معنادار می‌باشد که یافته‌های مذکور در انطباق با فرضیه دوم بوده و حاکی از تایید آن دارد. این یافته‌ها در انطباق با یافته‌های مصطفی و حسنا (۲۰۱۷) و امدی نور و همکاران (۲۰۱۶) می‌باشد.

پیشنهادات

پیشنهادات مبتنی بر یافته‌های پژوهش

- * به مدیران واحدهای تجاری پیشنهاد می‌گردد که از طریق بهبود فضای رقابتی و تأسیس واحد حسابرسی داخلی در واحدهای تجاری تحت کنترل خود؛ زمینه‌های بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری را فراهم آورند.
- * به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌گردد که واحدهای هدف سرمایه‌گذاری را بر اساس جایگاه رقابتی و داشتن واحد حسابرسی داخلی رتبه‌بندی و طبقه‌بندی نموده و انجام فعالیت‌های سرمایه‌گذاری را در واحدهایی انجام دهند که از نظر جایگاه رقابتی در سطح مطلوبی بوده و دارای واحد حسابرسی داخلی باشند؛ زیرا به تبع این امر؛ در اینگونه واحدها، کیفیت اطلاعات حسابداری در سطح مطلوبی خواهد بود.
- * به مراجع استانداردگذاری سازمان بورس پیشنهاد می‌گردد که از طریق تدوین دستورالعمل‌ها و الزامات لازم در جهت ضرورت الزام شرکت‌ها به تأسیس واحد حسابرسی داخلی؛ موجبات بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری شرکت‌های حاضر در بورس تهران را فراهم آورند.
- * به محققین دانشگاهی در حوزه تحصیلات تکمیلی نیز پیشنهاد می‌گردد که به بررسی ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر سایر عوامل محتمل تأثیرگذار پرداخته و نتایج حاصله را با نتایج پژوهش فعلی مقایسه نمایند.

پیشنهادات برای پژوهش‌های آتی

- * بررسی ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی به تفکیک صنایع،
- * بررسی ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی تحت تأثیر حجم معاملات با اشخاص وابسته،
- * بررسی ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی تحت تأثیر هزینه‌های سیاسی،
- * بررسی ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی تحت تأثیر مدیریت واقعی سود،
- * بررسی ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی تحت تأثیر دستورالعمل ماده ۱۰ حسابرسان متعمد سازمان بورس ایران،
- * بررسی ارتباط میان رقابت در بازار محصول، کیفیت اطلاعات حسابداری و واحد حسابرسی داخلی تحت تأثیر بحران‌های مالی.

منابع و مأخذ

حاجیه‌ها، زهره، محمد حسین نژاد، سهیلا. (۱۳۹۴). بررسی عوامل تاثیرگذار بر نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی سال ۷، شماره ۶۲.

خداداد کاشی، فرهاد (۱۳۸۸). دیدگاه‌های مختلف در مورد مفهوم و نظریه رقابت و تطبیق آن با وضعیت رقابت در بخش صنعت ایران. فصل‌نامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی سال هفدهم، شماره ۵۱. ص: ۲۵.

زراند، منصور، خدایانه، مسعود، یوسفی حاجی آباد، رضا (۱۳۹۱). تحلیل اثرات رقابت پذیری در صنعت بیمه در ایران. پنجمین کنفرانس نظام تامین مالی در ایران. گروه مالی و سرمایه گذاری مرکز مطالعات دانشگاه صنعتی شریف.

سپاسی، سحر، کاظم پور، مرتضی (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین وجود کمیته حسابرسی و واحد حسابرسی داخلی با هموارسازی سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار. مجله بازار سرمایه. شهیکی تاش، محمدنبی (۱۳۹۰). رقابت، کارایی و سیاست رقابتی (مطالعه موردی صنایع ایران). پایان‌نامه دکترای تخصصی، دانشگاه علامه طباطبایی - دانشکده علوم اقتصادی.

صادقی، مرتضی (۱۳۹۵). ارتباط بین معاملات با اشخاص وابسته و مالکیت کنترلی با کیفیت گزارشگری مالی. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی زنجان. طوروسیان، آرنه (۱۳۹۴). بررسی تأثیر رقابت بازار محصول بر ساختار سرمایه ی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان - دانشکده علوم اداری و اقتصاد.

عبدل نژاد، سعید (۱۳۹۴). رقابت در بازار محصول و مدیریت سود: به دو روش دستکاری واقعی فعالیت ها و اقلام تعهدی اختیاری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اقتصادی.

عبیری، حسین (۱۳۹۴). رابطه حق‌الزحمه حسابرسی با حسابرسی اولیه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام رضا علیه اسلام - دانشکده مدیریت و حسابداری.

قاسمی، علی، رستمی، وهاب و عاشری، فاطمه (۱۳۹۴). توانایی مدیریت و معیارهای سنجش کیفیت سود (با تمرکز بر ارائه مجدد، پایداری و کیفیت اقلام تعهدی سود)، سومین کنفرانس بین المللی اقتصاد، مدیریت و حسابداری. تهران، مرکز همایش‌های بین المللی.

قنواتی، نسرین (۱۳۹۳). بررسی رابطه‌ی رقابت در بازار محصول با کیفیت افشا و کیفیت سود شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز - دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی.

قهرمانیان، امیررضا، قهرمانیان، محمدرضا (۱۳۹۳). رقابت پذیری و نوآوری در فرآیند خصوصی سازی با تاکید بر صنعت بیمه. اولین کنفرانس بین المللی اقتصاد، مدیریت، حسابداری و علوم اجتماعی. شرکت کارآفرینان دانشگاهی منطقه آزاد انزلی.

کشاورز قهرمانلو، اعظم (۱۳۸۹). تحلیل و اندازه گیری شاخص رقابت پذیری اقتصاد ایران در سال ۲۰۰۸-۲۰۰۹. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی - دانشکده امور اقتصادی.

مهرعلی، ناهید (۱۳۹۴). تأثیر ساختار مالکیت بر رابطه بین رقابت در بازار محصول و پاداش‌های مبتنی بر عملکرد در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود - دانشکده ادبیات و علوم انسانی

Abu Tapanjeh, M. (2008). Corporate governance from the Islamic perspective: A comparative analysis with OECD principals. critical perspective on accounting.

Dimitrios, V. Kousenidis, Anesti, s. C. Ladas, Christos, I. Negakis. (2014). Accounting conservatism quality of accounting information and crash risk of stock prices. Aristotle University of Thessaloniki, Greece University of Macedonia, Greece www.elsevier.com/locate/jec. available at Science Direct The Journal of Economic Asymmetries. The Journal of Economic Asymmetries 11 (2014) 120-137.

- Elliott, W. Brooke, Krische, D. Susan. Peecher, E. Mark.(2010).Expected Mispricing: The Joint Influence Of Accounting Transparency And Investor Base”. Journal of Accounting Research, 48: 343-381.
- Francis, J., Olsson, P., and Schipper, K., (2006). Earnings Quality. 1st edition, USA. Now Publishers Inc.
- Hirth, R., B.(2008).Better Internal Audit Leads to Better Controls. Journal of Financial Executive, Vol. 24 No. 9, pp. 49-54.
- Hutton, A.P., Marcus, A.J., Tehranian, H.(2009).Opaque financial reports, R2, and crash risk . Journal of Financial Economics, 94, 67-86.
- Hyun, Joong Im, Young, Joon, Park, Janghoon Shon.(2015). Product market competition and the value of innovation: Evidence from US patent data, Economics Letters, Volume 137, December 2015, Pages 78–82.
- Janakiraman, Surya, Radhakrishnan, Suresh.(2015). Discussion of The Effects of Corporate Governance and Product Market Competition on Analysts' Forecasts: Evidence from the Brazilian Capital Market. Available at www.sciencedirect.com
- Lifeng, Gu.(2016). Product market competition, R&D investment, and stock returns. Journal of Financial Economics, Volume 119, Issue 2, February 2016, Pages 441–455.
- Mirciov L. Meeting Analyst Forecasts and Stock Returns.(2009). Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1507962>
- Naz'ainaa, B.(2015).The Effect of Internal Control System and Amil Competence on the Financial Reporting Quality at Zakat Management Institution Active Member of Zakat Forum in Special Capital City Region Jakarta and West Java Provinces. 2nd Global Conference on Business and Social Sciences (GCBSS-2015) on Multidisciplinary Perspectives on Management and Society, 17- 18 September, 2015, Bali, Indonesia. Volume 211, 25 November 2015, Pages 753–760
- Tsai-Ling Liaoa, Wen-Chun Linb.(2016).Product market competition and earnings management around open-market repurchase announcements. International Review of Economics & Finance, Volume 44, July 2016, Pages 187–203